

Dobre praktyki we wspieraniu rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych

Tomasz Polkowski
Arłamów, 27 lutego 2020

Czym jest „dobra praktyka” we wspieraniu rodziny? Czym są efektywne działania?

- ❑ Działania ukierunkowane na odbudowę własnych **zasobów i kompetencji rodziny** niezbędnych do samodzielnego wykonywania funkcji rodziny
- ❑ Korzystanie z tzw. „**wzmacniającego podejścia do rodziny**” (wzmacniającego istniejące mocne strony raczej niż „korygujące” deficyty – przy jednoczesnym redukowaniu zagrożeń)
- ❑ Wykonywane przez specjalistę w oparciu o **budowanie pozytywnych i profesjonalnych relacji emocjonalnych** z klientem
- ❑ Opierające się na **szacunku dla rodziny**, bez względu na dotychczasowe wydarzenia
- ❑ Pomagające rodzinie podjąć **własne decyzje i kroki na rzecz zmiany**, a nie wyręczające rodzinę.
- ❑ Stosujące **analityczne i faktograficzne narzędzia i metodykę**, w miejsce ocen i ogólnikowych „diagnoz”.
- ❑ Opierające się na **wspierającej specjalistę pracy zespołowej** z innymi specjalistami i osobami ważnymi dla rodziny.
- ❑ **Oparte na planie** zawierającym cel główny, wynikające z celu głównego cele szczegółowe, zadania, osoby odpowiedzialne za ich realizację, osoby wspomagające, konkretne terminy oraz sposoby ewaluacji).

Odbudowa lub budowa własnych zasobów i kompetencji niezbędnych do samodzielnego wykonywania funkcji rodziny

Jakie kompetencje powinien mieć asystent rodziny lub „pomagacz”?

- Kompetencje osobiste, w tym umiejętność akceptacji, komunikacji, bycia partnerem klienta), zdolność do budowania relacji.
- Jawność działania asystenta rodziny (jedna z zasad GOPS Lichnowy)
- **Wykorzystywanie narzędzi do analizy zasobów i kompetencji rodziny** (np. genogram, ekomapa, analiza mocnych stron i potrzeb itd.).
- **Zdolność do określenia warunków realizacji planu oraz tworzenia i realizacji planu.**
- Kompetencje wynikające z **podejścia skupionego na rozwiązaniach** (koncentrowaniu się na celu i metodach jego osiągnięcia).
- **Umiejętność budowania zespołu** niezbędnego do realizacji planu.

Asystent rodziny
- POSZUKIWANY!!

Jakie warunki powinny być spełnione, aby plan pracy z rodziną miał szanse powodzenia?

- Wsparcie maksymalnie wczesne – jak najszybciej po objawach kryzysu
- Wykorzystujące maksymalnie zasoby i kompetencje członków rodziny
- Skoncentrowane na dobru dziecka.
- Odbudowujące system, a nie jednostkę.
- Skoncentrowane na odbudowie relacji, a nie na wsparciu socjalnym.
- Wykorzystujące zasoby innych specjalistów oraz zasoby pozarodzinne tylko wtedy, gdy jest taka potrzeba.
- Ukierunkowane na czasową separację od bezpośredniego zagrożenia z jednoczesnym podjęciem działań również na rzecz agresorów.

Cel główny wspierania rodziny

- ▶ Celem głównym będzie **wzmocnienie kompetencji i zasobów, aby rodzina mogła wykonywać swoje funkcje samodzielnie**, w tym szczególnie funkcje opiekuńczo-wychowawcze.
- ▶ Cel może być realizowany w formie wzmocnienia zasobów i kompetencji, aby nie doszło do separacji dziecka od rodziny, jak również w formie takiego wzmocnienia zasobów i kompetencji, aby doszło do reintegracji dziecka z rodziną.

Warunki reintegracji dziecka z rodziną:

1. Zasoby wewnętrzne i zewnętrzne rodziny.
2. Pozytywne, trwałe więzi z dzieckiem.
3. Pozytywne relacje wewnątrz-rodzinne i małżeńskie
4. Cel, marzenia, wartości.
5. Zdrowie (fizyczne i psychiczne, opanowanie nałogów)
6. Kompetencje rodzicielskie, w tym szczególnie kompetencje emocjonalne i odbudowanie poczucia wartości.
7. Pozytywny wpływ wychowawczy na dziecko (właściwe role).
8. Stały dochód.
9. Odpowiednie (bezpieczne) warunki mieszkaniowe.
10. Inne, specyficzne dla danej rodziny.

W przypadku spełnienia wszystkich warunków rodzina występuje z wnioskiem do Sądu Rodzinnego o powrót dzieci do domu.

**RODZICE NIE MUSZĄ BYĆ IDEALNI,
MAJĄ BYĆ „WYSTARCZAJĄCO DOBRZY”**

Dobre praktyki wzmacniania zasobów i kompetencji rodzin

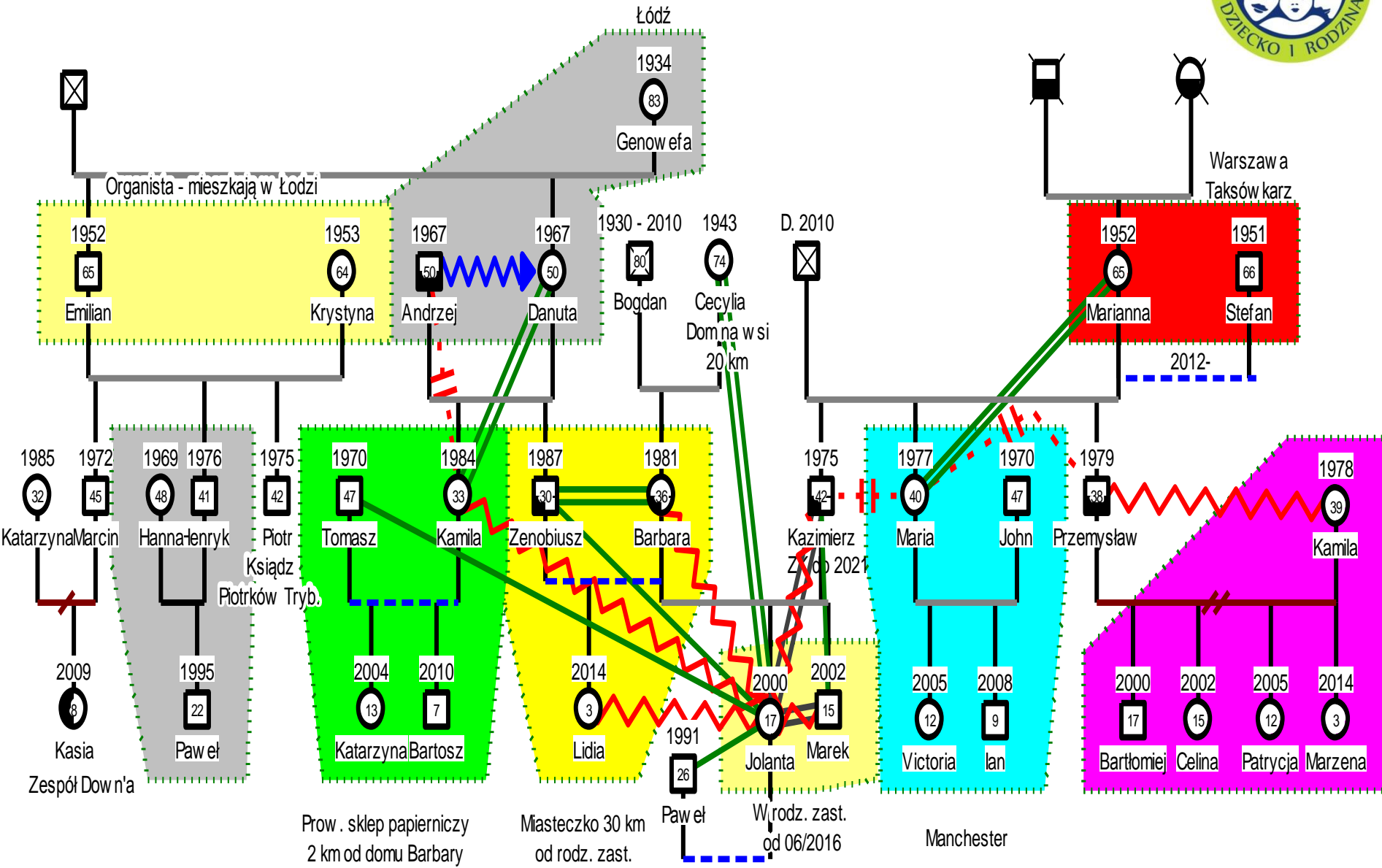
1. Analiza zasobów wewnętrznych rodziny przy pomocy genogramu.
2. Analiza zasobów zewnętrznych rodziny przy pomocy ekomapy.
3. Budowa planu pracy z rodziną w oparciu o analizę genogramu i ekomapy, przy udziale współpracujących członków rodziny.
4. Takie praktyki, jak spotkania rodzinne, Konferencja Grupy Rodzinnej, wyjazdy edukacyjne, treningi umiejętności
5. Angażowanie członków rodziny w realizację planu.

Przykłady: A. Programy edukacyjne Fundacji Dziecko i Rodzina

B. Program „Rodzina w Centrum 2” – realizowany przez ROPS Toruń

C. Program Intensywnej Pracy Socjalnej w Gdyni – realizowany przez 18 pracowników socjalnych.

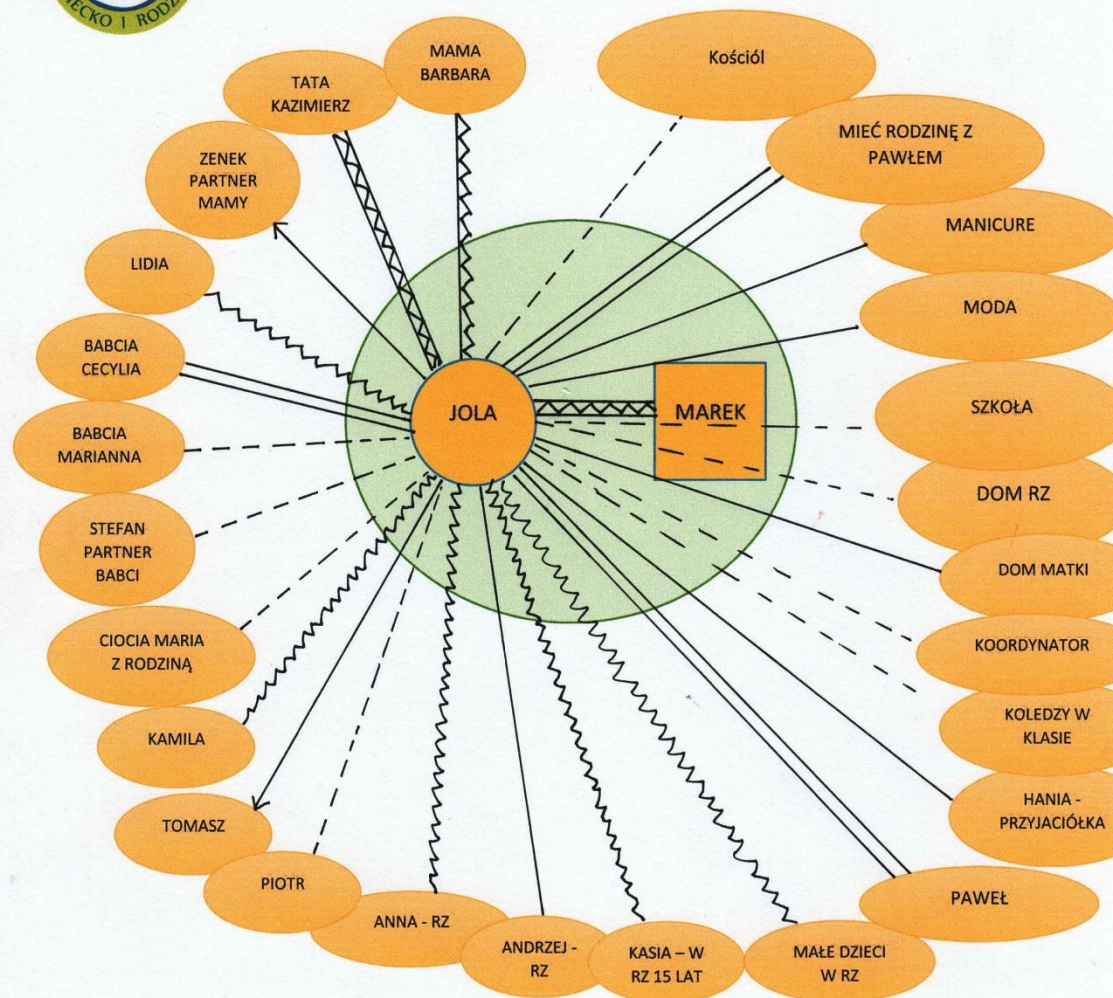
Ćwiczenie: Genogram Joli I. 17 – obecnie w rodzinie zastępczej

Analityczne narzędzia pozwalające na analizę przypadku i budowanie celowego planu pracy z rodziną są używane w wielu gminach i powiatach objętych szkoleniami Fundacji Dziecko i Rodzina (np. projekt EFS 9.2 – woj. północne).

EKOMAPA JOLI – MATERIAŁ SZKOLENIOWY

Dobra praktyka – Rodzina w Centrum 2 – ROPS Toruń

- ▶ Specjalistyczne poradnictwo rodzinne:
 - pedagogiczne (w tym także dla kandydatów na sprawowanie rodzinnej pieczy zastępczej),
 - prawne,
 - psychologiczne dla dzieci w wieku szkolnym i dla osób dorosłych,
 - psychiatryczne dla dzieci.
- ▶ Warsztaty wzmacniające kompetencje rodzicielskie dla ojców pod nazwą: „Tata”.
- ▶ Warsztaty socjoterapeutyczne dla dzieci w wieku 7 – 10 lat.
- ▶ Mediacje rodzinne dla rodzin zastępczych i naturalnych.
- ▶ Grupy wsparcia dla rodzin naturalnych i zastępczych.
- ▶ Warsztaty dla osób opuszczających pieczę zastępczą.
- ▶ Szkolenia dla wolontariuszy.
- ▶ Bony szkoleniowe dla osób opuszczających pieczę zastępczą.

Dobre praktyki odbudowywania lub budowania pozytywnych, trwałych więzi dziecka z opiekunem podstawowym i innymi ważnymi osobami w rodzinie

1. **Znajomość mechanizmów** budowania bezpiecznej i pozabezpiecznej więzi.
2. Umiejętność **analizy zdolności do więzi** oraz relacji dziecka z ważnymi osobami w rodzinie.
3. **Znajomość wzorców więzi** oraz metod pracy z dziećmi przejawiającymi pozabezpieczne wzorce więzi.
4. **Priorytet budowania więzi z opiekunem podstawowym** i innymi ważnymi osobami.
5. **Nie przeciwstawianie więzi opiekuna podstawowego z dzieckiem innym ważnym relacjom**, np. dziecka i opiekuna faktycznego (w tym rodziny zastępczej).
6. Podstawowa wiedza na temat **wpływu więzi na rozwój mózgu**.

Przykłady: Szkolenia „Dla rodziny” – doskonalenie kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, szkolenia Fundacji Dziecko i Rodzina, Fundacji FAstryga

Programy Fundacji Korale i Fundacji Zielone Wzgórze z Łodzi
Program pilotażowy mieszkania treningowego dla rodzin – MOPS Łódź

ODBUDOWA ZDOLNOŚCI DO WIĘZI ZADANIEM PRIORYTETOWYM

- ▶ Praca z rodziną powinna być ukierunkowana nie tylko na problemy socjalne i pedagogiczne, ale przede wszystkim na odbudowywanie zdolności do trwałych, pozytywnych więzi emocjonalnych.
- ▶ Wymaga to przeprogramowania kursów dla rodzin zastępczych, wychowawców, asystentów rodziny i innych specjalistów.

Dobre praktyki odbudowywania pozytywnych relacji wewnątrz rodzinnych i małżeńskich

1. Umiejętność analizy relacji wewnątrzrodzinnych (narzędzia)
2. Zapewnianie systemowych form pomocy – terapie rodzinne, konferencja grupy rodzinnej, podejście systemowe do realizacji planu pracy z rodziną.
3. Angażowanie członków rodziny w realizację planu.

Metoda KGR zweryfikowana w Polsce przez Dr Jarosława Przeperskiego, sporadycznie stosowana w niektórych powiatach (np. Tarnowskie Góry).

MOPS Gdynia: Terapie rodzinne uzupełniające prace asystentów rodzinnych i zespołu intensywnej pracy socjalnej

Dobre praktyki związane z budowaniem marzeń, celu oraz wartości

- ▶ Posługiwanie się w pracy technikami podejścia skupionego na rozwiązaniach, technikami dialogu motywacyjnego.
- ▶ Motywowanie do zmiany, w tym „pierwszego kroku”, uświadamianie istnienia zasobów i kompetencji.

(Metodyka propagowana przez Prof. Izabelę Krasiejko, Fundację Dziecko i Rodzina)

Dobre praktyki w odbudowywaniu zdrowia, w tym walki z nałogami.

- ▶ Ścisła współpraca z gminną komisją ds. rozwiązywania problemów alkoholowych.
- ▶ Dostępność usług terapeutycznych dla uzależnionych.
- ▶ Dostępność pomocy psychologicznej i psychiatrycznej.
- ▶ Znajomość metod pracy z osobami uzależnionymi i współuzależnionymi.

Dobry przykład: Działalność Miejskiego Centrum Usług Socjalnych w Świdniku – kompleksowe usługi na rzecz rodzin narażonych na problem alkoholizmu, współpraca ze specjalistami holenderskimi.

Dobre praktyki budowania kompetencji rodzicielskich, w tym szczególnie kompetencji emocjonalnych.

- ▶ Umiejętność faktograficznej analizy kompetencji rodzicielskich.
- ▶ Własne umiejętności emocjonalne pomagającego.
- ▶ Wiedza i kompetencje dotyczące budowania kompetencji emocjonalnych u dzieci i dorosłych członków rodziny.
- ▶ Wsparcie zarówno dla asystenta rodziny (superwizje), jak i dla członków rodziny (wsparcie psychologiczne).
- ▶ Treningi umiejętności rodzicielskich.
- ▶ Szkoły dla rodziców, kluby rodziców.

Przykład: Działalność MOPS Gdynia na rzecz rodzin zagrożonych, w tym „intensywna asystentura”, edukacja dorosłych, kompleksowe działania wspierające (terapia rodzinna)

Dobre praktyki budowania pozytywnego wpływu wychowawczego członków rodziny na dziecko oraz budowania adekwatnych ról w rodzinie.

- ▶ Znajomość systemowego podejścia do wspierania rodziny.
- ▶ Możliwości pracy nad odbudowywaniem decyzyjności i autorytetu rodziny. Umiejętność „przekierowywania zadań” na członków rodziny.
- ▶ W przypadku umieszczenia w pieczy zastępczej – aktywna współpraca rodziny zastępczej lub wychowawcy z członkiem rodziny.
- ▶ Terapia rodzinna.

Dobre przykłady:

Sieć Świetlic Środowiskowych i Centrów Wspierania Rodziny „4 Kąty” w Kielcach – systemowe podejście do pomagania rodzinie („pomaganie samemu dziecku może mu szkodzić” – patrz J. Przeperski – „familiocentryczne podejście do pomocy”)

Dobre praktyki budowania zasobów materialnych rodziny niezbędnych do wykonywania roli opiekuńczo-wychowawczych.

- ▶ Wykorzystywanie zasobów rodzinnych do odbudowywania potencjału rodziny w kryzysie.
- ▶ Programy socjalne uruchamiane tylko w sytuacji, gdy rodzina nie ma potencjalnych zasobów.
- ▶ Monitorowanie wydatkowania środków z zasiłków socjalnych (w tym 500+)

Dobre praktyki współpracy instytucji i organizacji na rzecz rodziny

- ▶ Porozumienia pomiędzy służbami powiatowymi a gminnymi ośrodkami pomocy społecznej – Powiat Olsztyński
- ▶ Tworzenie sieci i wsparcia dla asystenta rodziny (pedagog i psycholog szkolny, wychowawcy klas, dzielnicowy, kuratorzy i inni), stała współpraca z pracownikiem socjalnym w tworzeniu i realizacji planu pracy z rodziną, korzystanie ze wsparcia specjalistów (konsultacje psychologiczne dla rodziny) – GOPS Lichnowy, woj. pomorskie.
- ▶ Regularne konsultacje asystenta rodziny z wychowawcą dziecka lub opiekunem zastępczym (Lichnowy)

Inne programy:

- ▶ Program „Odzyskać dziecko” Fundacji KORALE z Warszawy
- ▶ Działania Fundacji Zielone Wzgórze z Łodzi – Program „Więzi OdNowa”
- ▶ Program pomocy w reintegracji rodzin Fundacji Dziecko i Rodzina – pomoc jednostkowa głównie dla matek i ojców próbujących odzyskać swoje dzieci umieszczone w systemie pieczy zastępczej.

Dziękuję!

fdir@wp.pl, tel. 536 555 608